

Wojna zmieniła wszystko

**Stanisławów i Ziemia Stanisławowska
w dobie wojny, okupacji i „wyzwolenia”
(1939-1945)**

**Tom II
Administracja - Kultura**

Redakcja naukowa
Adam Adrian Ostanek
Petro Hawrylyszyn

Warszawa – Iwano-Frankiwnsk 2019

Recenzenci

prof. dr hab. Oleg Żernoklejew
dr hab. Bolesław Sprengel, prof. UMK

Rada Naukowa Serii

dr hab. Adam A. Ostanek, prof. WAT
dr hab. Piotr Semków, prof. AMW
dr Petro Hawryłyszyn
dr Mariusz Kardas

Redakcja i korekta

Zespół autorski

Tłumaczenie wstępów na jęz. ukraiński

Вступ з польської переклала

Natalia Tkaczyk / Наталя Ткачик

Projekt okładki

Jarosław Sosnowski

© Copyright by Autorzy

© Copyright by Wojskowa Akademia Techniczna w Warszawie

ISBN 978-83-7938-270-5

ISBN 978-83-7938-272-9

Wszelkie wnioski, opinie i refleksje sformułowane w opublikowanych tekstach są wyrazem poglądów ich autorów

Відповідальність за достовірність фактів, цитат, імен та інших даних несуть автори публікацій

Projekt współfinansowany w ramach sprawowania opieki
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej nad Polonią i Polakami za granicą
za pośrednictwem Fundacji Wolność i Demokracja

Проект співфінансований в рамках нагляду та опіки
Сенату Республіки Польща над полонією та поляками за кордоном
за посередництвом Фундації „Свобода та демократія”

SENAT
RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ

Wydanie I

Objętość 15 arkuszy wydawniczych

Ганна Карась

ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”

Культурно-мистецьке життя українців Станиславова та Станиславівщини періоду Другої світової війни

Анотація

Висвітлено особливості культурно-мистецького життя українців Станиславова та Станиславівщини під час Другої світової війни. Розглядається зміна соціокультурного середовища під впливом політичних систем, творення нових та заборона попередніх культурних інституцій, здійснюється огляд культурних подій (святкування, концерти, відкриття пам'ятника композитору Денису Січинському), висвітлюється діяльність окремих мистецьких колективів (хорів), обласного музично-драматичного театру імені І. Франка.

Ключові слова

культурно-мистецьке життя, Станиславів, Друга світова війна,
культурні події, мистецькі колективи

Культурно-мистецьке життя українців будь-якого періоду неможливо розглядати без урахування історичного контексту. Якщо ж аналізувати його у мінливому ХХ-му столітті, а особливо у час Другої світової війни, то таких контекстів є безліч. Це особливості культурно-мистецького життя українців-галичан під радянською і німецькою окупацією, в короткому часі проголошення Акту відновлення Української Держави у Львові (1941 рік).

Політична хвиля 1939 року змінила в корені життя окремих людей, народу, України загалом. З одного боку панівна Польща під тиском радянських військ згорнула свою владу, а з другого – все глибоко народне, українське спрямовувалося у радянське русло, що проявлялося у всіх сферах життя. Тобто, з початком Другої світової війни Станиславів та Станиславівщина, як і вся Західна Україна, перейшли під радянську окупацію, яка цинічно була подана як возз'єднання з Великою Україною. Початково галичани вітали радянську владу, надіючись на нове життя. Однак, скоро зрозуміли, що надії були марними.

Фотографія 1, 2.

Іра Маланюк

Батьківський будинок Іри Маланюк

Джерело: І. Маланюк, *Голос серця. Автобіографія співачки*, Львів 2001, с. 40, 34.

Молода співачка Іра Маланюк, яка народилася в Станиславові, а після війни стала видатною оперною співачкою в Європі, згадувала, як будинок її батьків (збережений до сьогодні на вул. М. Грушевського) радянська влада «націоналізувала», а п'ятикімнатне помешкання зайняв російський генерал з дружиною і псом¹. Зима 1939/40 року була жакливою не тільки тому, що не було чим палити:

То був жахливий час, коли найбільше людей було депортовано: польська та українська інтелігенція, бізнесмени, офіцери, юристи. Людей зривали вночі з ліжок і цілими сім'ями вивозили у вантажних вагонах на схід. [...] Вночі ми сиділи одягнуті на ліжках, та не тільки тому, що було холодно. Кожної хвилини за нами могли прийти – наші маленькі валізки стояли спаковані².

Національно-культурне життя, яке мало підтримку за Австро-Угорської імперії, Польщі, стало завмирати. Були заборонені такі культурні інституції як «Просвіта», «Бояни», філія Вищого музичного інституту ім. М. Лисенка та ін.

¹ І. Маланюк, *Голос серця. Автобіографія співачки*, Львів 2001, с. 46.

² *Ibidem*, с. 47.

При всіх видимих позитивних тенденціях цього процесу, помічалися і негативні: пропагування комуністичної ідеології, диктат репертуарної політики.

Почалося творення нових державних культурних інституцій: обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка (1939), обласної філармонії, Гуцульського ансамблю пісні і танцю (1940), які піднесли музично-театральну справу на професійний рівень.

Фотографія 3.

**Приміщення обласного музично-драматичного театру імені Івана Франка
(колишній театр ім. С. Монюшка)**

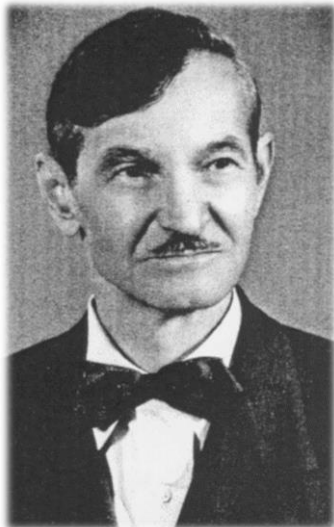
Stanisławów. Teatr im. Moniuszki.

Джерело: <http://www.ckpide.eu/ua/aktualnosci/wydarzenia/2053-stanislavivskiyi-khram-mystetstva>

Обласний музично-драматичний театр імені Івана Франка у Станиславові був створений у 1939 році на базі аматорських мандрівних театрів під керівництвом Івана Когутяка. Балетмейстером був призначений Ярослав Чуперчук, диригентом – Ярослав Барнич, художником Ярослав Лукавецький. Театр давав вистави високої мистецької якості.

Фотографія 4, 5.

Ярослав Барнич

Ярослав Лукавецький

Джерело: Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславщини, ред.-упоряд. Б. Кравців, Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен 1975, Т. 1, с. 566; <http://hutsul.museum/collection/explore/masters/1279/9099/>

Фотографія 6, 7.

Ярослав Чуперчук

Джерело: Д. Демків, Ярослав Чуперчук. Феномен гуцульської хореографії, Коломия 2001, Вкладка.

Під час німецької окупації диригентом оркестру театру запрошують вже знаного на той час диригента зі Львова Миколу Колессу. У своїх спогадах останній передає атмосферу того часу, особливості своєї праці з колективами у Станиславі. Певний час (з грудня 1941 року) М. Колесса винаймав помешкання на вулиці Липовій (нині – Т. Шевченка) і працював з оркестром театру, з хором «Думка» при Товаристві «Просвіта» та вів курси диригентів при ньому. У грудні 1941 року М. Колесса приготував два концерти з оркестром, солісткою Львівської опери Ірою Маланюк та віолончелістом Іваном-Севастьяном Барвінським³. Із-за незрозумілої ситуації між Українським Центральним Комітетом (УЦК) та Гестапо у кінці квітня 1942 року М. Колесса покинув керувати оркестром театру і першого травня повернувся до Львова.

Фотографія 8, 9, 10.

Микола Колесса у Станиславі (1942–1943 рр.)

Джерело: Я. Гоян, В. Пилип'юк, *Лицар Нації. Микола Колесса*, Львів 2003, с. 35, 203.

---

³ Н. І. Самогос-Баерле, *Микола Колесса. Сто років молодості*, Львів 2014, с. 213.

Про діяльність театру під час війни пише його директор Іван Менделюк, який робив зусилля поповнити склад театру акторами з різних міст Галичини та зі Сходу України, зокрема з Києва, готував нові прем'єри, в тому числі залучаючи хор «Думка»⁴. Однак, 10 березня 1944 року почався наступ радянської армії і значна частина акторів, режисерів та музикантів театру емігрувала за кордон.

Фотографія 11, 12, 13.

Розстріл гестапівцями українців під синагогою (1943 р.)

Джерело: <http://report.if.ua/istoriya/hronika-odnogo-rozstrilu/>

⁴ І. Менделюк, *Останній театральний сезон 1943–1944*, [в:] *Альманах Станиславівської землі...*, Т. I, с. 589–591.

З діяльністю театру пов'язана трагедія, яка сталася 14 листопада 1943 року під час прем'єри оперети «Шаріка» Ярослава Барнича. Під час третьої дії до зали увійшли гестапівці, зробили обшук, «знайшли» зброю, арештували людей, а наступного дня 25 людей за обвинуваченням у переховуванні зброї та приналежності до ОУН було розстріляно. Перед стратою вони співали гімн «Ще не вмерла Україна»⁵. Серед розстріляних був і диригент хору села Микитинці Олекса Маланюк, яким керував колись Денис Січинський.

Фотографія 14, 15.

Пам'ятник на місці трагедії

Джерело: Із архіву автора статті.

⁵ А. Рубель, *Станиславівська драма* [в:] *Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини*, ред.-упоряд. М. Климишин, Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1985, Т. II, с. 332.

У березні 1940 року створено Гуцульський ансамбль пісні і танцю, організацію якого радянська влада доручила директору (?) Шевченку, балетмейстеру Ярославу Чуперчуку, музичному керівнику Михайлу Магдію та диригенту Ярославу Барничу, на той час – музичному керівнику обласного музично-драматичного театру ім. Івана Франка і, водночас, диригенту симфонічного оркестру державної філармонії. Колектив у скорому часі зробив програму і показував її містами і селами Галичини, Покуття.

Фотографія 16.

Михайло Магдій

Джерело: Із архіву автора статті.

У перші роки існування (практично від 1940 року) колектив розпочав широку гастрольну діяльність від Києва до Москви, багатьма республіками тодішнього СРСР. З початком Другої світової війни, основний склад артистів ансамблю був змушений припинити своє існування, а його керівник Я. Барнич емігрував за кордон. Ансамбль відновив свою роботу після звільнення України від німецько-фашистських загарбників у 1944 році.

Фотографія 17.

Гуцульський балет під керівництвом Ярослава Чуперчука

Джерело: Д. Демків, *Ярослав Чуперчук...*, Вкладка.

Фотографія 18, 19.

Гуцульський державний ансамбль пісні і танцю на гастролях у Сумах (1940 р.)

Джерело: Д. Демків, Ярослав Чуперчук..., Вкладка.

Фотографія 20.

Гуцульський державний ансамбль пісні і танцю на гастролях у Коломиї (1942 р.)

Джерело: Д. Демків, Ярослав Чуперчук..., Вкладка.

Коли розпочався напад на СРСР 22 червня 1941 року, відступаючи, радянські опричники масово знищили українців, серед яких були представники мистецької інтелігенції.

Не кращим було життя українців за німецької окупації: молодь вивозили на примусові роботи до Німеччини, гестапо переслідувало національно свідомих. Однак, українці не здавалися – культурне життя, основою якого була діяльність хорів, нуртувало.

Фотографія 21.

Хор «Станиславівський Боян» з Миколою Колессою (1942 р.)

Джерело: Н. І. Самотос-Баерле, *Микола Колесса...*, с. 218.

Хор «Станиславівський Боян», який продуктивно працював від кінця XIX ст. до 1939 року, було відновлено під час німецької окупації у 1941 році. Диригентами по чергово були проф. Р. Сімович, проф. І. Недільський, М. Колесса, проф. Т. Андрієшин. Як загадує його голова Я. Е. Оришук, хор співав на всіх концертах, які влаштовувала українська організована спільнота, а також на Службі Божій у неділі і свята⁶. Цей спів був дуже високо оцінений і люблений громадою, а зокрема духовними колами на чолі із тодішнім єпископом-помічником Іваном Лятишевським, який щиро дякував нам за наш спів, що, за його словами, допомагав йому у душевному піднесенні щиро молитись за весь улюблений багатотраждальний народ⁷.

Чоловічий хор «Думка» був створений у 1927 році при товаристві «Промісвіта», з 1928 року ним керував Леонтій Крушельницький, у 1941–1943 роках – Микола Колесса.

---

⁶ Я. Е. Оришук, *Ще про хор «Боян» у Станиславові* [в:] *Альманах Станиславівської землі...*, Т. II, с. 156.

⁷ *Ibidem*, с. 156.

Фотографія 22.

Чоловічий хор «Думка» і Микола Колесса

Джерело: Н. І. Самотос-Баєрле, *Микола Колесса...*, с. 216.

Диригент згадує, що учасники-аматори були великими ентузіастами, регулярно відвідували репетиції, які відбувалися два-три рази на тиждень. Незважаючи на складні умови життя і великі труднощі комунікації, 3 травня 1942 року хор виступив із самостійним концертом у Львові в залі Інституту народної творчості при аншлагу. До програми включили твори М. Вербицького, І. Лаврівського, В. Матюка, М. Гайворонського, Ф. Колесси, О. Нижанківського, стрілецькі пісні в обробці М. Колесси⁸. С. Людкевич писав у рецензії про те, що *наслідки праці знаменитого диригента та музичного педагога виявилися зразу. Хор піднявся бистро на справжню мистецьку висоту*⁹. Талант диригента проявився в тому, *щоб зі скромних і обмежених голосових засобів добути найбільші можливості в поєднанні та згармонізованні звукового матеріалу, як теж у виконанні творів*¹⁰. Заслужене визнання хор отримав також від керівництва Інституту народної творчості (д-ра Є. Цегельського) та хору «Сурма». Наступного року хор знову мав гостинний виступ у Львові, про що писала преса¹¹.

⁸ Н. І. Самотос-Баєрле, *Микола Колесса...*, с. 215.

⁹ С. Людкевич, *Небуденний концерт української пісні. Станіславівський хор «Думка» у Львові*, «Львівські вісті» 1942, 5 травня, Ч. 97.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Л. Романюк, М. Черепанин, *Музичне і театральне життя Станіслава (друга половина XIX – перша половина XX ст.)*, Івано-Франківськ 2016, с. 266, 267.

З осені 1942 року Микола Колесса доїжджав поїздом на репетиції хору зі Львова кожного тижня. Диригент згадував:

помимо того, що вікна у вагонах були повибивані. [...] Так тривало до весни. Організовано було в той спосіб, що я виїздив у субботу рано, приїздив на вечір, ішов до будинку УЦК, там вступав до їдальні, з печі витягав приготовану для мене теплу вечерю. Ночував на піддашшю – там була кімнатка, в печі горіло, приємно було. На другий день рано йшов до їдальні на сніданок, а поверхом нижче вже чекали на мене «думкарі». Якихось три-чотири години я з ними розучував нові твори й відновлював старі. Потім один з них супроводжував мене до вокзалу. Він знав ходи – як купити білет, і я вертав у неділю ввечері додому¹².

З хором диригент зробив новий репертуар і роз'їжджали містечками з концертами, навіть виступали у Чорткові. Люди були спрагли музичних вражень, тому концерти відбувалися з аншлагом. На них приходили і німці, які любили музику. В цей час Микола Колесса написав кілька пісень для підпільних організацій у Станиславові, однак у вирі війни вони пропали. Хористи брали активну участь у різноманітних відзначеннях, походах містом.

Станиславівські мистецькі колективи та солісти брали участь у конкурсах, які проводились у воєнний час.

В 1942 році у Львові до 100-річчя від дня народження Миколи Лисенка був організований Перший крайовий конкурс хорів у Галичині, метою якого було піднесення рівня хорового виконавства, популяризація творчості Миколи Лисенка серед галицьких хорів, турбота про національне виховання. До конкурсу, який передбачав три рівні (повітові, окружні і крайовий) зголосилося 450 хорів. З них, на основі перегляду, до повітових конкурсів було допущено 163, до окружних – 72 з 12-ти округів, у тому числі 10 – зі станиславівського, 11 – з коломийського, до краєвого – 26 (16 сільських, 10 містечкових). Поза конкурсом до краєвого свята було допущено чотири великоміські (репрезентативні) хори, у тому числі «Станиславівський Боян» та станиславівська «Думка»¹³.

Повітовий конкурс у Станиславові відбувся 7 червня 1942 року за участю хорових колективів з Підпечар, Старих Богородчан, переможцями стали: сільський чоловічий хор з с. Радча (диригент Василь Шиптур отримав спеціальне відзначення) та хор «Боян» (диригент Г. Андріїшин) зайняв друге місце¹⁴.

---

¹² Н. І. Самотос-Баєрле, *Микола Колесса...*, с. 216.

¹³ *Альманах Першого краєвого конкурсів хорів у Галичині. У сторіччя народин Миколи Лисенка*, Львів 1943, с. 15, 16.

¹⁴ Л. Романюк, М. Черепанин, *Музичне і театральне життя Станиславова...*, с. 277.

У перший день конкурсу 31 липня 1942 року хористи пройшлися урочистою ходою Львовом. Потім на сцені Львівського оперного театру виступили від Станиславівщини: сільський мішаний хор с. Рошнів (диригент Т. Грималюк), чоловічий хор с. Радча (диригент Василь Шиптур), гуцульський хор с. Печеніжин (диригент В. Якуб'як), гуцульський чоловічий хор з м. Косів (диригента Анна Когут). Завершився конкурсний день крокуванням хорів вулицями міста та відвідинами Митрополита Андрія Шептицького, який уділив всім своє Архипастирське благословення.

2 серпня конкурсну боротьбу продовжили великоміські колективи – станиславівський «Боян» (диригент Г. Андрієшин), чоловічий хор «Думка» зі Станиславова (під кер. проф. М. Колесси). Серед членів журі були відомі музиканти, композитори і диригенти: С. Людкевич, З. Лисько, В. Витвицький, Л. Туркевич, Є. Цегельський, о. С. Сапрун, Є. Козак, Т. Шухевич, М. Колесса, Р. Любинецький, Й. Москвичів та інші. Серед сільських хорів станиславівські здобули такі місця: Печиніжин – друге, Радча – дев'яте, Рошнів – одинадцяте. Із диригентів сільських хорів було відзначено Василя Якуб'яка з Печеніжина. Серед містечкових хорів зі Станиславівщини Косівський посів друге місце. Серед великоміських хорів станиславівська «Думка» була третьою, станиславівський «Боян» – четвертим. Із диригентів цієї категорії було відзначено Миколу Колессу¹⁵.

Як згадував диригент, йому вручили *гімнаста – нагороду від УЦК найкращому диригентові репрезентаційних хорів у номінації «Хор з великого міста»*. *Маю ту фігуру у себе*¹⁶.

2 серпня 1942 року на сцені Львівської опери відбулося нагородження переможців, виступи кращих колективів та зведеного хору із 1200 хористів, які виконували твори Миколи Лисенка. *Перший краєвий конкурс українських хорів відкрив світлу сторінку в історії розвитку української хорової культури Галичини. На той час, коли край знаходився під гуркотом гармат війни, організувати і провести в такому порядку конкурс найкращих хористів, вимагало неабияких зусиль і праці*¹⁷.

По завершенні хорового конкурсу Відділ культурної праці Українського центрального комітету розпочав підготовку до нового Краєвого конкурсу солістів-аматорів. Він пройшов всіма повітовими містами станиславівської округи. Відбір у Станиславові відбувся 24 січня 1943 року в приміщенні Українського Окружного Комітету. Було прослухано дев'ять солістів-співаків, чотири з них було рекомендовано до окружного конкурсу. Член журі, директор Державної музичної школи Іван Недільський запросив співаків на

¹⁵ Альманах *Першого краєвого конкурсів хорів у Галичині...*, с. 28, 29.

¹⁶ Н. І. Самотос-Баєрле, *Микола Колесса...*, с. 219.

¹⁷ Л. Романюк, М. Черепанин, *Музичне і театральне життя Станиславова...*, с. 279.

навчання до музичної школи. Повітові змагання були проведені у Отинії та Тисмениці. Переможцями конкурсу у Львові 16 травня 1943 року від Станиславівщини стали Дуда Павлина (перше місце), Станецький Іван з Городенки, Ліщинська Люба з Калуша (обоє – шосте місце). Серед виконавців на музичних інструментах переможцями стали Грабовецький Юрій з Коломиї (фрілька, перше місце), Габрид Василь зі Станиславова (цимбали, друге місце). У змаганнях інструментальних ансамблів перше місце посів мандоліновий оркестр з Печеніжина, друге – троїсті музики з Ворони¹⁸.

Фотографія 23.

Нагорода Миколи Колесси (Львів, 1942 р.)

Джерело: Н. І. Самотос-Баєрле, *Микола Колесса...*, с. 219.

Обидва конкурси засвідчили, що Станиславівщина мала добрих музикантів професіоналів і аматорів, які продовжували творити у складних воєнних часах. Проведення таких конкурсів не лише підносило рівень музичної культури українців, але спонукало активізації мистецьких процесів, патріотичному вихованню людей.

Концертне життя українців під час німецької окупації не було інтенсивним, однак знакові події знаходили відгомін. Як відзначають дослідники

---

¹⁸ Ibidem, с. 281, 282.

музичного та театрального життя Станиславова Леся Романюк та Мирон Черепанин, 2 грудня 1941 року новостворене у Львові Концертне бюро організувало у Станиславові концерт за участю О. Лозицької (сопрано), Д. Йохи (баритон), І. Романовського (бас), З. Шимоновича (фортепіано), О. Щурата (хореографія). До програми увійшли твори українських та зарубіжних композиторів¹⁹. Пізніше, було організовано концерт на допомогу жертвам повені під протекторатом окружного старости д-ра Альбрехта, за участю скрипальки О. Сімовичевої, піаніста Т. Левицького, віолончеліста І. Вольфстала, хору та оркестру театру ім. І. Франка під керівництвом Івана Недільського²⁰.

В 1942 році до Станиславова приїжджали солісти львівської опери. 8 лютого того ж року заходами Українського Освітнього Товариства у Станиславові відбувся вечір колядок і щедрівок за участю мішаного хору «Боян», чоловічого хору «Думка» (під керівництвом професора М. Колесси), хорів із Радчі та Ямниці²¹.

15 квітня 1942 року у залі українського театру м. Станиславова (приміщення теперішньої філармонії) відбулася велика святочна академія-концерт, присвячена пам'яті Т. Шевченка. Участь у концерті брали хори «Боян», «Думка» під керівництвом І. Недільського та М. Колесси, бандурист (?) Ганушевський, солістка Львівської опери Іра Маланюк (після війни – солістка Баварської та Віденської опер)²².

Микола Колесса згадував, що весною 1942 року у Станиславові відбувся концерт за участю симфонічного оркестру місцевого театру, яким він диригував. У програмі була Восьма симфонія Л. ван Бетховена, твори зарубіжного репертуару у виконанні молоді співачки Іри Маланюк. *Це був наш єдиний спільний виступ. Зате глибокий, широкого діапазону голос співачки і її вроду я пам'ятаю й зараз*²³.

Чоловічий хор с. Радча, який успішно виступив на крайовому конкурсі у Львові, у 1943 році здійснив широке турне з колядками і щедрівками селами станиславівського повіту. Зібравши понад 5 тисяч злотих, передав їх на покриття витрат новозбудованої домівки Українського Освітнянського Товариства у своєму селі і показав добрий приклад для інших колективів²⁴.

Весною 1943 року, коли німецькі війська зазнавали поразки і почали відступ, Гітлер дав дозвіл на формування української галицької військової частини-дивізії із добровольців. 9 травня 1943 року в театрі ім. І. Франка у Станиславові відбулася велика маніфестація з приводу творення дивізії

¹⁹ Ibidem, с. 254.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Великий шевченківський концерт, «Львівські вісті» 1942, Ч. 81.

²³ І. Маланюк, *Голос серця...*, с. 8.

²⁴ Перед Шевченківськими роковинами, «Львівські вісті» 1943, Ч. 32.

«Галичина», де грала українська поліційна оркестра і співав хор «Думка»²⁵. 11 липня того ж року відбулося свято Дивізії, на якому співав знову ж таки хор «Думка», і як пише свідок тих подій, частина хористів *прийняті були до Дивізії і вони тим концертом прощалися із станиславівською українською публікою*²⁶. Творення Дивізії мало свої складнощі, які були пов'язані з різним баченням її місії у німців і українців. Додаткові набори до неї продовжувалися і для чергових добровольців 22 жовтня у театрі ім. І. Франка, склад якого був підсилений акторами київського театру, відіграли ревью, а потім оперу «Запорожець за Дунаєм». Цікаво, що в оркестрі грали кілька угорських вояків і диригував угорський лейтенант²⁷.

Ще одна непересічна культурна подія мала місце під час війни. 23 травня 1943 року заходом Українського Окружного Комітету відбулося урочисте відкриття пам'ятника композитору Денису Січинському (1866–1909) на його могилі. Це один із найталановитіших галицьких композиторів, творча діяльність якого тісно пов'язана із Станиславівщиною. Тут він керував станиславівським та коломиїським «Бояном», працював із сільськими хорами у Радчі, Вікторові, Микитинцях (цей хор існує до наших днів і автор статті є його керівником від 1991 року), Угорниках. У Станиславові він заснував першу українську дитячу музичну школу, музичне видавництво «Станиславівського Бояну». Від 1934 року українська громада збирала кошти на спорудження пам'ятника Д. Січинському, однак тільки в період німецької окупації вдалося гідно вшанувати композитора. *Ідея встановлення пам'ятника належала голові філії станиславівської «Просвіти» професору Ю. Каменецькому*²⁸. Було підтримано ініціативу будови надгробка з каменю у формі стилізованої бандури з червоного теребовлянського каменю на могилі Д. Січинського за проектом художника і скульптора Михайла Зорія.

---

²⁵ В. Яшан, *Дивізія «Галичина» в Станиславівській окрузі 1943–1944* [в:] *Альманах Станиславівської землі...*, Т. I, с. 155.

²⁶ Ibidem, с. 158.

²⁷ Ibidem, с. 160.

²⁸ Л. Романюк, М. Черепанин, *Музичне і театральне життя Станиславова...*, с. 417.

Фотографія 24, 25.

**Михайло Зорій біля пам'ятника
Денису Січинському**

Джерело: Із архіву автора статті.

**Проект пам'ятника
Денису Січинському**

Фотографія 26, 27.

**Поштова листівка із зображенням
проекта пам'ятника
Денису Січинському**

Джерело: Альманах Станиславівської землі..., Т. 1, с. 564; Із архіву автора статті.

**Пам'ятник
Денису Січинському
(Сучасний вигляд)**

Ця подія спонукала до проведення пісенного фестивалю, присвяченого творчості композитора за участю хорів зі Станиславова, Косова, Дрогобич і Львова. В день відкриття фестивалю була складена відповідна програма, серед заходів якої були: поминальне богослужіння в кафедральному соборі за участю «Станиславівського Бояна», панахида на головному міському цвинтарі, відкриття надгробного пам'ятника, денні і вечірні концерти в театрі ім. Івана Франка та українського «Сокола» за участю хорів «Думка», «Боян» зі Станиславова, хору «Трембіта» з Косова, «Бояна» з Дрогобича, «Бояна» і «Сурми» зі Львова, соліста Львівського оперного театру Василя Тисяка²⁹. На святочній краєвій академії в театрі ім. І. Франка з промовою про композитора виступив Євген Цегельський, в якій охарактеризував епоху, в якій жив і творив перший в Галичині український музикант-професіонал³⁰.

Підсумовуючи, маємо зауважити, що українці Станиславова, незважаючи на зміну державного устрою, політики окупантів, дбали про культурно-мистецьке життя, яка допомагало зберігати свою культурну і національну ідентичність.

Cultural and art life of the Ukrainians of Stanislav and Stanislav region during the Second world war

Summary

The author outlines peculiarities of cultural and artistic life of the Ukrainians of Stanislav and Stanislav region during the Second World War. The article depicts change of social and cultural environment under the influence of political systems, creation of new ones and the prohibition of previous cultural institutions. The author suggests survey of cultural events (celebrations, concerts, the opening of a monument to the composer Denis Sichynskyi), the activity of individual artistic groups (choirs), oblast I. Franko music and drama theater.

Key words

cultural and artistic life, Stanislav, World War II,
cultural events, artistic groups

---

²⁹ Л. Романюк, М. Черепанин, *Музичне і театральне життя Станиславова...*, с. 417–418.

³⁰ Є. Цегельський, *Денис Січинський – його творчість і життя (Промова виголошена у театрі в Станиславові на святочній краєвій академії з нагоди відкриття пам'ятника Денисові Січинському у травні 1943 року [в:] Альманах Станиславівської землі...*, Т. I, с. 558–565.

БІБЛІОГРАФІЯ

Опубліковані джерела

- *Альманах Першого краєвого конкурсу хорів у Галичині. У сторіччя народин Миколи Лисенка*, Львів 1943, 63 с.
- Мендельюк І., *Останній театральний сезон 1943–1944*, [в:] *Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини*, ред.-упоряд. Б. Кравців. – Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен 1975, Т. I, с. 589–591.
- Орищук Я. Е. *Ще про хор «Боян» у Станиславові*, [в:] *Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини*, ред.-упоряд. М. Климишин. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1985, Т. II, с. 155–156.
- Рубель А., *Станиславівська драма*, [в:] *Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини*, ред.-упоряд. М. Климишин. – Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1985, Т. II, с. 331–332.
- Цегельський Є., *Денис Січинський – його творчість і життя (Промова виголошена у театрі в Станиславові на святочній краєвій академії з нагоди відкриття пам'ятника Денисові Січинському у травні 1943 року*, [в:] *Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини*, ред.-упоряд. Б. Кравців, Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен 1975, Т. I, с. 558–565.
- Яшан В., *Дивізія «Галичина» в Станиславівській окрузі 1943–1944*, [в:] *Альманах Станиславівської землі: зб. матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини*, ред.-упоряд. Б. Кравців, Нью-Йорк–Торонто–Мюнхен 1975, Т. 1, с. 152–162.

Преса

- *Великий шевченківський концерт*, «Львівські вісті» 1942, Ч. 81.
- Людкевич С., *Небуденний концерт української пісні. Станіславівський хор «Думка» у Львові*, «Львівські вісті» 1942, 5 травня, Ч. 97.
- *Перед Шевченківськими роковинами*, «Львівські вісті» 1943, Ч. 32.

Монографії і статті

- Гоян Я., Пилип'юк В., *Лицар Нації. Микола Колесса*, Львів 2003, 175 с.
- Демків Д., *Ярослав Чуперчук. Феномен гуцульської хореографії*, Коломия: Вік, 2001. – 165 с.
- Маланюк І., *Голос серця. Автобіографія співачки*, Львів 2001, 306 с.
- Романюк Л., Черепанин М., *Музичне і театральне життя Станиславова (друга половина XIX – перша половина XX ст.)*, Івано-Франківськ 2016, 508 с.
- Самотос-Баерле Н. І., *Микола Колесса. Сто років молодості*, Львів 2014, 288 с.